

Айвенго (переказ з цитатами)

Вальтер Скотт

Переказ:

Після смерті свого батька та втрати старшого брата Річард I посів королівський престол, а пізніше взяв участь у Третьому Хрестовому поході. Під час походу Річард I призначив правителем Англії принца Джона, який, отримавши тимчасову владу, почав робити все, щоб стати повноправним монархом. У поході Річард не порозумівся з королем Франції Філіпом-Августом. Королі не мали єдності, тому взяти Єрусалим їм не вдалося.

Після несподіваної поразки Річард повертався додому. Але по дорозі Річарда взяв у полон герцог Австрійський. Підступний принц Джон докладає усіх зусиль, щоб його брат пробув якнайдовше у полоні.

Сплативши величезний викуп, прихильники Річарда I визволили короля з полону. Річард вирішив таємно повернутися до Англії.

Ці події кінця XII століття і є історичною основою роману "Айвенго".

У той час англійське селянство поділялося на три групи: фермери — йомени, напіввільні селяни — орендарі та раби. Але права, в першу чергу, селян-йоменів з появою принца Джона почали пригнічуватися.

Його закони передбачали заборону вирубки лісів і полювання на приватних територіях, де раніше міг це робити кожний. Оскільки ці території займали дуже великі площі та щільно прилягали до великих сіл, занепадали цілі містечка, і люди кидали домівки. Таким чином утворилася могутня сила розбійників на чолі з Робіном Гудом (у романі "Айвенго" він змальований під ім'ям Локслі), які займалися браконьерством та "вільним лісним промислом".

Коли Англія втратила незалежність, саксонські землевласники (тани і Франкліни), стали зазнавати сильних утисків зі сторони норманів. Танами називали багатих землевласників, які належали до саксонської аристократії, а франкіанами — невеликих землевласників незнатного походження.

Підкоривши Англію, нормани почали називати всіх саксонських землевласників Франклінами, що принижувало гідність місцевої аристократії.

На лісовій галявині двоє людей намагалися зібрати стадо свиней. Вони мали похмурий і дикий вигляд, у старшого з них був нашійник із написом "Гурт, раб Седріка Ротервудського", — інший зі срібним нашійником з розміткою "Уомба, раб Седріка Ротервудського". Рятуючись від зливи, свинарів наздогнала кавалькада на чолі з пріором Еймером і дивним супутником з дуже бурхливим характером.

Наїзники зупинилися біля рабів і запитали дорогу до Ротервуду, замку Седрика-Саксонця. З недовірою Гурт і Уомба вказали шлях подорожнім.

Дорогою Еймер розмовляв із храмовником про Седріка Ротервудського, про його гордовитий характер, упертість. Це свідчило, що Седрік вигнав із своїх володінь

єдиного сина через закоханість юнака у леді Ровену. Він мав інші плани щодо леді Ровени. Хитрий володар хотів, щоб Ровена одружилась із Ательстаном Конінгсбургським; на думку Седріка, цей шлюб зможе відновити саксонський престол.

Захопившись розмовою, Еймер не помітив, що кавалькада зійшла з дороги і загубилася. Але на щастя вони натрапили на пілігрима, який вивів їх до замку Седріка. Виявилося, Вамба вказав вершникам невірну дорогу. Діставшись до замку, супутник Еймера, храмовник Бріан де Буагільбер, затрубив у ріг, щоб кавалькаду впустили до замку.

Тим часом, зібравшись у бенкетній залі та дочекавшись свого володаря, зайняли місця слуги і члени сім'ї. Седрік Саксонський був роздратований, бо на вечерю запізнювалася леді Ровена і Ґурт з Уомбою. Та раптом задзвеніли дзвони, що сповіщали про нечуваних гостей. Згодом сторож звітував, що прибули пріор Еймер та храмовник Бріан де Буагільбер, які просили тана дати їм можливість переночувати в його замку.

Седрік прийняв неочікуваних гостей. Та раптом з'явився Ґурт, що трохи заспокоїло короля. Тільки-но збиралися починати вечерю, як з'явилася леді Ровена і зайняла своє місце за столом.

Храмовник не відводив очей від леді Ровени, вона побачила його палкий погляд і дала знак, що не допустить фамільярностей. Седрік зрозумів ці погляди і незадоволеним тоном намагався перевести тему розмови, як несподівано зайшов сторож і сказав, що якийсь подорожній теж просить притулку. Король, не зволікаючи, дав згоду впустити його. Коли сторож повернувся, він зазначив, що гість — єврей, Ісак із Йорку. Еймер і храмовник загаласували, що ізраїльські племена були одвічними ворогами саксонців і норманів. Але Седрік, незважаючи на репетування гостей, все одно прийняв незнайомця. Це ще більше обурило залу, але тан знайшов тему, щоб заспокоїти оточуючих. Він підняв келих вина за відважних лицарів, які взяли фортецю Сен-Жан-Акр у Сирії.

Пілігрим-паломник почав згадувати імена шести найвідважніших лицарів: першим був Річард, король Англії, другим — Граф Лестер, сер Томас Моултон — третім, четвертим — сер Фолк Дойлі, п'ятим — Едвін Торнхем.

Ім'я шостого назвав храмовник, бо знав його добре. Про це свідчила поразка Бріана у лицарському турнірі Вілфріду. Айвенго, так звали останнього бійця, але храмовник не міг змиритися із своєю поразкою в поєдинку і хотів реваншу. Паломник, швидко зреагувавши, сказав, що виклик прийнятий. Бріан з подивом відповів, що пілігрим самовпевнений у своєму твердженні і вимагав заставу на знак того, що коли Айвенго прибуде з Палестини, він обов'язково проведе з ним двобій. Співбесідник запропонував у заставу дуже цінну реліквію — частинку Хреста Господнього.

Угода була прийнята, але Ровена сказала, що матеріальні цінності тут ні до чого, вона заклала своє ім'я та гідність, стверджуючи, що Айвенго прийме виклик цього гордого лицаря. Після вечері пілігрим потайки зустрівся з Ровеною, яка йому повідомила, що буде змушена одружитися з Ательстаном, якщо той переможе у турнірі, який відбудеться дуже скоро.

На світанку паломник попередив Ісака, що підступний храмовник хоче захопити єврея, як-тільки той покине стіни замку. Згодом паломник зізнався, що він насправді той самий Айвенго, і він дійсно хоче прийняти участь у турнірі.

Вибратися із замку до відкриття воріт допоміг Гурт, якому Айвенго теж зізнався і попросив допомогти у турнірі. Він хотів, щоб свинопас став на турнірі зброєносцем.

Дорогою Айвенго розповів євреєві свою історію, як батько Седрік Саксонський вигнав сина зі своїх володінь через те, що юнак насмілювався закохатися у Ровену. Діставшись до Шефілда, Ісак нагородив свого спасителя. Він дав Айвенго листа до його знайомого друга, торговця зброєю, щоб той дав коня та обладунки, але не в подарунок, а тільки в оренду.

У цей час принц Джон, впливаючи своїм авторитетом на герцога австрійського, переконує того якнайдовше утримувати у полоні Річарда I. Але він прекрасно розуміє, що довго утримувати старшого брата не вдасться, тому й починає набирати прихильників, однодумців.

Коли турнір почався, на арену викликали двох перших лицарів. Під звуки першим виїхав лицар у золотих обладунках, на його щиті був зображений вирваний з корінням дуб, а нижче іспанською мовою було написано "Desdichado", що перекладалося як "Позбавлений спадку".

Айвенго, наступаючи на Бріана, гострим кінцем списа вдарив по його щиту: це означало виклик на смертний бій. Неодноразово під час битви в обох суперників ламалися списи. Але влучним ударом у забрало Айвенго вразив противника, зваливши його з коня.

Поединок був виграний. Коли лицаря "Desdichado" попросили вибрати Королеву Кохання і Краси, Айвенго, звичайно ж, вибрав Ровену. Після того лицар викликав решту противників на бій і з такою ж легкістю їх усіх переміг.

Коли ввечері переможені лицарі прийшли до Айвенго, як вимагали правила, віддати свої обладунки та коня, той повівся шляхетно: повернув усім усе назад за невеличку платню, окрім Бріана, який категорично відмовився забирати обладунки, бо вважав що бій ще не закінчений — він його смертельний ворог.

Виручені гроші Айвенго віддав Ісаку як орендну платню, але згодом гроші йому назад повернула дочка єврея Ребекка, бо вважала, що кращою платнею було збереження життя її батька.

Настав другий день лицарського турніру. У цьому поединку змагалися всі лицарі саксонців і норманів, наприкінці турніру мали визначити найвідважнішого та найдоблеснішого лицаря.

Поединок розпочався. На арені швидко зменшувалася кількість лицарів. Айвенго, поборовши багато воїнів, все одно опинився у величезному натовпі лицарів, та серед цього сум'яття він запізно побачив, що зліва на нього наступає Фрон-де-Беф, справа — Ательстан, ззаду — Моріс де Брасі, а спереду — Бріан де Буагільбер. Здавалося б, що поразки не уникнути, але зненацька на допомогу з'явився таємничий Чорний Лицар, який знешкодив трьох нападників, окрім Бріана, якого на себе взяв Айвенго, у двобої

"Desdichado" отримав тяжку рану, але злив з коня храмовника. Будучи норманом, принц Джон лютував, що три найсильніших лицарі-нормани Моріс де Брасі, Фрон-де-Деф, Бріан де Буагільбер переможені, він ледь стримував свій гнів.

Турнір закінчився. Принц Джон неохоче проголосив Лицаря, Позбавленого Спадку, переможцем. Коли відважного воїна попросили зняти шолом, щоб вручити тіару чемпіона, Седрік побачив обличчя переможця: він дуже здивувався, бо впізнав у ньому свого сина Айвенго. Ровена теж зойкнула, але повинна була вийти, щоб вручити тіару, бо за правилами Королева Кохання і Краси повинна вручати переможцеві дарунок.

Цитата:

Я нагороджую тебе цим вінком на відзнаку доблесті переможця турніру, і ніколи ця тіара лицарства не була покладена на більш гідне чоло, — сказала Ровена лицареві. Після цих слів Айвенго поцілував руку принцеси.

Переказ:

Айвенго втратив свідомість і впав до ніг, Ровени. Як з'ясувалося, тяжка рана, отримана у турнірі, дала про себе знати.

Ребекка побачила страждання Айвенго і вмовила свого батька Ісака забрати лицаря на лікування.

У той час принц Джон отримав листа від французького короля, у якому говорилося:

Цитата:

Диявол зірвався з ланцюгів, стережіться!..

Переказ:

Принц Джон повністю зрозумів зміст послання: "Король Річард на волі...".

Але підступний принц так просто не здавався. Незважаючи на тривожну звістку, Джон зі своїми найкращими лицарями — Бріаном де Буагільбером та Морісом де Брасі — продумали напад, у якому Бріан з деякими охоронцями ордену повинні були зіграти роль нападників на леді Ровену, яка з батьком через два дні відправлялася до Ротервуду. А Моріс де Брасі мусив зіграти роль рятівника і "врятувати" принцесу з полону так званих розбійників. Так вони хотіли добитися симпатії Ровени, щоб потім підступно забрати в неї усі землі, які їй належали по праву.

Коли Ровена з Седріком і лицарем Ательстаном збиралися в дорогу, на них уже чекав у засідці Бріан. А тим часом Ребекка, дізнавшись про відбуття Седріка, зрозуміла, що в дорозі з батьком та пораненим Айвенго вони наражаються на небезпеку нападу розбійників, тому, не зволікаючи, сховала і Айвенго у зашифровані ноші та відправилася з Ісаком навздогін за Седріком, щоб бути під охороною.

Коли нарешті вони наздогнали Ротервудських, Ребекка почала благати Ровену:

Цитата:

Я не для себе благаю вас про таку милість і навіть не заради цього бідного старого. Але я звертаюся до вас заради того, хто і для вас є дорогим, і благаю вас дозволити, щоб ця хвора людина продовжувала шлях під вашим заступництвом. Якщо з ним трапиться нещастя, ви все життя будете шкодувати про це.

Переказ:

Таким чином, Айвенго був під захистом лицарів Седріка. Але спокій тривав недовго...

Раптом злодії у зелених плащах швидко накинулись на проїжджих, вмить схопили наїзників і почали їх зв'язувати. Під час нападу ніхто не помітив, як зник Уомба, що чудом урятувався. Але він хотів дізнатися, куди й навіщо везуть його хазяїна. На щастя, блазень почув, як один з чужинців сказав: "Швидше до замку Фрон-де-Бефа, поки ще не сутеніло!" Наляканий Уомба в лісі зустрів Гурта, який встиг під час турніру познайомитися з Локслі, ватажком розбійників. Розповівши, що з ним сталося і куди відвезли полонених, Локслі сказав, що для нього буде ділом честі допомогти визволити Седріка з полону, бо стрільця обурило, що хтось у такому ж зеленому вбранні, як і його люди, здійснили на його території самочинство. Локслі швидко зібрав велику армію бійців. Також до них приєднався Чорний Лицар, який проїжджав поряд.

Тим часом, прибувши до фортеці Фрон-де-Бефа, норманські лицарі взялися ділити між собою здобич: Фрон-де-Беф Брасі спустився до підземелля, щоб познущатися з Ісака, Моріс де Брасі пішов спокушати у панські покої леді Ровену, а Бріан де Буагільбер піднявся у найвищу вежу замку — до єврейки Ребекки.

Цитата:

...Бідного єврея вкинули у підземну темницю замку, що знаходилася глибоко під землею, тому в ній було дуже вогко і майже темно. Лише через дві невеличкі бійниці під самою стелею пробивалося тьмяне світло. На стінах висіли заіржавлені кайдани і ланцюги, якими колись приковували полонених, щоб вони не змогли втекти. В кільцях одного з них стирчали залишки кісток, що, вірогідно, колись належали людині, яка не тільки померла тім, але й перетворилася на прах. В одному кінці цього гнітючого підземелля знаходився великий камін з решіткою, закиданою іржавими залізними прутами.

Барон зупинився за три кроки від кутка, у якому, "зіщулившись, сидів Ісак, і зробив знак одному із слуг підійти ближче. Чорний слуга наблизився, дістав із свого кошика вагу та гирі і поклав їх до ніг Фрон-де-Бефа. Потім він знову зайняв своє місце біля дверей, де нерухомо стояв його товариш. Фрон-де-Беф заговорив до нещасного в'язня:

— Проклятий собако з проклятої раси, — сказав він голосом, відлуння якого зловісно обізвалося з-під склепіння темниці, — чи ти бачиш цю вагу? — Переляканий Ісак ствердно хитнув головою. — На цій вазі ти відважиш мені тисячу фунтів срібла, точно за мірною.

— Святий Аврааме! — вигукнув Ісак, до якого від почутого повернувся голос. — Чи хтось колись чув таку вимогу? Чи чув хтось про тисячу фунтів срібла, навіть у баладах менестрелів? Кому пощастило хоч би побачити такий скарб? У всьому Йорку, навіть якщо ви обшукаєте мій будинок і будинки всіх людей мого племені, не знайдете такої величезної суми!

— Я людина розсудлива, — відповів Фрон-де-Беф, — якщо в тебе немає срібла, я не відмовлюся від золота з розрахунку — один золотий за шість фунтів срібла. Так ти звільнишся від кари, якої ти собі навіть уявити не можеш.

— Змилуйся, благородний рицарю! — вигукнув Ісак. — Я старий, бідний і безпорадний! Перемога наді мною не принесе тобі слави. Роздавити черв'яка — невеликий подвиг.

— Може, ти й старий, — відповів рицар. — Що ж, нехай буде соромно тим, хто дозволив тобі посивіти, займаючись лихварством і шахрайством. Може, й слабий, хіба ж хтось колись бачив сильного і хороброго жида? Але ти багатий, це відомо всім.

— Клянуся тобі, благородний рицарю, — сказав Ісак, — своєю вірою, усім, у що ми всі віримо...

— Не віроломствуй, — сказав норман, перебиваючи його, — і не прирікай себе через свою впертість на муки, яких ти собі навіть уявити не можеш. Не думай, що я просто хочу тебе залякати, знаючи про боягузтво людей твоєї раси. Присягаюся тобі тим, у що ти не віриш — святим Євангелієм і всім, чому вчить наша свята Церква, що я маю тверді й непохитні наміри. У цій темниці не жартують. У ній помирали люди у десять тисяч разів шанованіші від тебе, і про їхню долю ніхто нічого не знає. А на тебе чекає страшна і повільна смерть, незрівнянно страшніша за їхню.

Він знову зробив знак слугам і щось наказав їм їхньою мовою. Сарацини дістали із своїх кошиків трохи вугілля, ручні міхи і пляшку оливи. Поки один з них висікав вогонь за допомогою кременю, другий розклав на великій іржавій решітці вугілля і почав роздмухувати міхи, поки паливо не почервоніло.

— Бачиш, Ісаку, — сказав Фрон-де-Беф, — як розігрівається вугілля на цій решітці? На цьому ложі ти лежатимеш роздягнений, як на пуховій перині. А тепер вибирай між цим ліжком і тисячею фунтів срібла. Тому що, клянуся головою свого батька, у тебе немає іншого вибору.

— Неможливо! — вигукнув нещасний. — Неможливо, щоб ти був здатний на це. Бог не міг сотворити людини, здатної на таку жорстокість!

— Не сподівайся на це, Ісаку, — відповів Фрон-де-Беф, — це було б фатальною помилкою. Невже ти думаєш, що людина, яка бачила міста, в яких від меча та вогню гинули тисячі моїх братів християн, здригнеться, почувши стогін і крики одного нещасного жида? Будь мудрим, старий! Віддай частку свого багатства, поділися з християнином своїми скарбами, накопиченими лихварством за рахунок його братів по релігії. Своїми хитрощами ти скоро знову заповниш свій схудлий гаманець. Інакше — жоден лікар не відновить твоєї шкіри після того, як ти лежиш у цьому ліжку. Отже, відрахуй свій викуп і радій, що таким чином ти визволишся з темниці, про таємниці якої мало хто з живих може розповісти. Я більше не збираюся витратити на тебе слів — вибирай між своїм багатством і тілом. Як скажеш, так і буде.

— Якби навіть мені допомогли Авраам, Іаків і всі батьки мого народу, я не зміг би цього зробити, — відповів Ісак. — Я не можу вибирати, тому що не маю чим задовольнити твоїх надмірних вимог.

— Схопіть і роздягніть його, — наказав рицар слугам, — і нехай йому допомагають батьки його народу, якщо можуть.

— Я заплачу тисячу фунтів срібла, — сказав він. — Тобто я зроблю це з допомогою

своїх братів, тому що змушений буду жебрачити біля входу до синагоги, аби зібрати таку нечувану суму. Де і коли ти хочеш її отримати?

— Тут, — відповів Фрон-де-Беф, — саме тут ти віддаси срібло, і зважиш його на підлозі цієї темниці. Чи ти вважаєш, що я відпущу тебе, не отримавши викупу?

— А яка за порука того, що, отримавши гроші, ти відпустиш мене?

— Слово норманського барона, поганий лихварю, — відповів Фрон-де-Беф. — Честь норманського дворянина чистіша від золота й срібла усього твого племені. Ти не маєш іншого виходу. Я встановлюю правила і не збираюся повторювати своїх умов.

Ісак голосно застогнав.

— Отже, ти звільниш мене і мого пораненого друга?

— Не сунь носа у справи інших! Ти зробив свій вибір і маєш заплатити викуп якомога швидше.

— Але спершу відпусти мою доньку Ребекку до Йорку, — відповів Ісак, — з надійним охоронцем, славний рицарю, і як тільки вершник із грошима повернеться, — тут він знову голосно застогнав, а через кілька секунд додав, — ви зможете відрахувати і зважити їх тут, на цій підлозі.

— Твою доньку? — промовив Фрон-де-Беф, вдавши здивування. — Присягаюся небом, Ісаку, я цього не знав. Я думав, що ця чорноока красуня твоя коханка і віддав її прислужувати серу Бріану де Буа-Гільберові.

Після цих слів Ісак закричав так голосно, що, здавалося, здригнулося склепіння, і вражені сарацини відпустили його руки. Скориставшись цим, старий єврей впав на підлогу й обхопив руками коліна Фрон-де-Бефа.

— Бери все, чого вимагаєш, — промовив він. — Візьми ще в десять разів більше, забери в мене все, якщо хочеш! Ні! Заколи мене своїм кинджалом, засмаж на вогні, але помилуй мою доньку, захисти її життя і честь. Заклинаю тебе ім'ям твоєї матері, врятуй честь беззахисної дівчини! Вона — копія моєї померлої Рахелі, остання з наших шести дітей. Чи ж ти позбавиш бідного вдівця його єдиної втіхи? Чи заставиш батька пошкодувати, що його єдина дитина не лежить в могилі поряд із матір'ю?

— Я шкодую, — відповів норман, — що не знав цього раніше. Мені здавалося, що ваше плем'я не любить нічого, окрім мішків з грошима.

— Не думай про нас так погано, хоч ми й євреї, — сказав Ісак, використовуючи миттєвий спалах співчуття. — Навіть загнана лисиця і підстрелена дика кішка люблять своїх малят. Тож люди племені Авраама, до яких усі ставляться з презирством, люблять своїх дітей.

— Хай буде й так, — відповів Фрон-де-Беф, — колись я, може, й повірю в це, але зараз мова не про це. Я вже нічого не можу змінити. Я дав слово своєму товаришеві по зброї. До того ж, з чого ти взяв, що з дівчиною станеться щось зле, якщо вона належатиме Буа-Гільберу? 1

— О, Боже! — вигукнув Ісак. — Коли це храмовники жаліли людей і берегли честь жінок?

— Невірний собако! — гнівно крикнув Фрон-де-Беф. — Не оскверняй священного

ордену Храму Господнього! Краще поспішися з викупом, як ми й домовилися, щоб не було гірше!

— Злодію, негіднику! — пристрасно закричав Ісак, не в змозі далі стримувати свої почуття. — Я нічого не заплачу тобі, поки не приведеш до мене доньку, живу і незбезчещену!

— Чи ти сповна розуму, ізраїльтянине? — суворо запитав норман. — Чи, може, маєш чари проти розпеченого заліза і гарячої олії?

— Мені байдуже! — вигукнув Ісак, доведений до відчаю, керований тільки батьківською любов'ю. — Роби, що хочеш! Донька мені дорожча, ніж власне тіло, яке ти загрожуєш спалити. Я не дам тобі срібла! Хіба що розтоплю його і виллю у твою зажерливу горлянку. Ні, я не дам тоді жодного пенні, назарею. Вбивай мене, якщо хочеш, але розкажи усім, що жид під тортурами не схилювався перед християнином.

Переказ:

— Присягаюся святим розп'яттям, якого так боїться твоє прокляте плем'я, — сказав Фрон-де-Беф, — ти відчуєш, що таке вогонь!

Поки у різних частинах вежі відбувалися різні Події, Ребекка у найвищій вежі сиділа засмучена наодинці, та раптом двері відчинилися й зайшов незнайомець. Капюшон ховав його обличчя, але Ребекку це не лякало. Єврейка зняла з себе прикраси, надіючись, що цей чоловік, облишить її, не скривдивши. Незнайомець коштовності не прийняв, але натомість сказав:

Цитата:

— О, прекрасна квітко Палестини, — відповів розбійник, — ці східні перли не можуть зрівнятися з білизною твоїх зубів. Ці діаманти виблискують, але вони бліднуть при світлі твоїх очей. З того часу, як я зайнявся цим ремеслом, я поклявся цінувати красу більше, ніж багатство.

— Не бери на душу такого гріха, — сказала Ребекка, — візьми викуп і змилуйся. За золото ти можеш розважатися, а якщо скривдиш нас — тебе мучитиме совість. Мій батько дасть тобі усе, що завгодно. І, якщо ти діятимеш розумно, за цей викуп зможеш відновити свої права в суспільстві, отримати прощення за скоєні помилки і не матимеш потреби робити їх в майбутньому.

— Ти гарно говориш, — відповів розбійник французькою, напевно відчувши, що Не зможе продовжувати розмову саксонською, якою звернулася до нього Ребекка, — але знай, ліліє з долини Бака, що твій батько знаходиться в руках могутнього алхіміка, що вміє обертати на золото й срібло навіть іржаві тюремні ґрати. Шановного Ісака оброблять так, що він віддасть усе, що має, без моєї допомоги. Твій викуп — твоя краса і кохання, і я не прошу нічого іншого.

— Ти не розбійник, — відповіла Ребекка, теж перейшовши на французьку, — жоден розбійник не відмовився б від такого викупу. Розбійники у цих краях не говорять мовою, якою розмовляєш ти. Ти не розбійник, а норман, норман може навіть високого роду. Тож поведься відповідно до свого походження, скинь цю огидну маску!

— А ти добре вмієш вгадувати, — сказав Бріан де Буа-Гільбер, відкривши обличчя.

Я не розбійник, прекрасна трояндо Шарона, і я волію прикрашати твою шию і руки перлами й діамантами, які так тобі до лиця, радше ніж відбирати в тебе ці прикраси.

— Що ж тобі треба від мене, — запитала Ребекка, — якщо не мої коштовності? Між нами не може бути нічого спільного: ти — християнин, а я — єврейка. Наш союз був би незаконним і перед церквою, і перед синагогою.

— Цілком справедливо, — сміючись, відповів храмовник. — Одружитися на жидівці? Ні, чорт заberi! Навіть якби вона була царицею Савською. До того ж, прекрасна донько Сіону, якщо б навіть один з християнських королів запропонував мені одружитися з його донькою, я б не міг зробити цього. Я поклявся не пов'язувати своє життя з жодною з жінок і кохати їх тільки вільним коханням. Я храмовник. Бачиш цей хрест святого ордену?

— І ти смієш показувати його за таких обставин? — гнівно запитала Ребекка. — Яка ж твоя віра, якщо ти без вагання звертаєшся до того, що вважаєш святим, збираючись порушити свою урочисту клятву рицаря і храмовника?

— Це сказано суворо й красномовно, — відповів храмовник. — Але, моя прекрасна проповіднице, твої єврейські забобони роблять тебе сліпою до наших особливих привілеїв. Шлюб для храмовника був би гріхом, а мої маленькі фішки відпустяться мені в найближчій сповідальні нашого ордену. Навіть того часу я був жорстокий з жінками, але не з такими, як ти. Ще жоден рицар не брав у руки свій спис з такою відданістю жінці, яку він кохає, як це робив Бріан де Буа-Гільбер. Вона була донькою збіднілого барона, у якого не залишилося нічого, крім напівзруйнованої башти, неродючого виноградника й кількох акрів землі коло Бордо. Я прославляв її ім'я славними подвигами, і її знали краще, ніж багатьох багатих спадкоємців. Так, — продовжував він, ходячи по кімнаті, ніби забувши про присутність Ребекки, — так, мої подвиги, мій кинджал, моя кров прославляли ім'я Аделаїди де-Монтемар від королівського двору Кастилії і до Візантії. І що я отримав? Повернувшись зі славою, за яку дорого заплатив, я дізнався, що вона вийшла заміж за гасконського дворянина, про якого, далі його власних володінь, ніхто нічого не чув. Я палко кохав її і жорстоко помстився за зраду. Але моя помста повернулася проти мене. З того дня я не живу. Я не маю власного будинку, мене не втішає любляча дружина, я не гріюся біля домашнього вогнища. Ніхто не прийде до моєї могили, після мене не залишиться нащадків, щоб продовжувати старовинний рід Буа-Гільберів. Я склав свої права до ніг глави нашого ордену, втративши незалежність. Храмовник не має жодних прав, все його життя підкорене іншому.

— Боже! — вигукнула Ребекка. — А які ж переваги дають такі жертви?

— Право помсти, Ребекко, — відповів храмовник, — і задоволення власного честолюбства.

— Це скупа нагорода, — сказала Ребекка, — за втрату найдорожчих людських цінностей.

— Не говори цього! — відповів храмовник. — Помста — величезне задоволення. А честолюбство? Це спокуса, яка може порушити спокій навіть найщасливішої людини.

Він на якусь мить зупинився і додав:

— Ребекко! Та, що була готова вмерти, аби не зазнати безчестя, має горде і сильне серце. Ти мусиш бути моєю. Це має бути з твоєї згоди й відповідно до твоїх умов. Ти мусиш погодитися розділити мої мрії, які сягають дуже далеко. Подумай, перш ніж відповісти. Храмовник втрачає, як ти справедливо зауважила, свої права, можливість діяти незалежно, але він стає членом могутнього товариства, перед яким здригаються трони. У цьому ордені я не залишився рядовим членом — я один із його провідних командирів і можу з часом навіть стати на чолі всього ордену. Я шукав споріднену душу, яка могла б розділити зі мною мої честолюбні мрії, і я знайшов її.

— І це ти говориш мені, знаючи, до якого народу я належу...

— Тільки не кажи, — перебив її храмовник, — що у нас різні віросповідання. В душі ми не віримо у ці дитячі казочки... Я чую звуки рогу. Напевно, там необхідна присутність моя. Подумай над тим, що я сказав. Прощай! Я не прошу пробачення за свою жорстокість. Завдяки їй я взяв тебе. Золото розпізнають, тільки перевіривши його пробним каменем. Я скоро повернуся, і ми продовжимо нашу розмову.

Переказ:

Після розмови з Ребеккою Бріан де Буагільбер пішов ділитися враженнями з Фрон-де-Бефом та Морісом де Брасі.

Але несподівано Фрон-де-Беф приніс лист:

Цитата:

— Подивимось, що це за диявольський виклик, — сказав Фрон-де-Беф. — Тут є лист і, якщо я не помиляюся, він написаний саксонською.

Барон покрутив у руках папірець, ніби сподіваючись таким чином зрозуміти зміст, а потім передав його Морісу де Брасі.

— Для мене це магічна грамота, — сказав де Брас, котрий, як всі аристократи того часу, зневажав освіту. — Наш капелан намагався навчити мене писати, але в нього нічого не вийшло.

— Дайте мені, — сказав храмовник. — Ми хоч тим схожі на монахів, що трохи вчимося, щоб освітити знаннями нашу доблесть.

То ж що там написано? — спитав де Брасі.

— Це формальний виклик, — відповів храмовник, але, присягаюся, — це виглядає, як дивний жарт. Ще ніхто й ніколи не посилав такого незвичного виклику через підйомний міст у замок барона.

Жарт! — вигукнув Фрон-де-Беф. — Хотів би я знати, хто наслідуються жартувати зі мною таким чином! Прочитайте, Бріане! Храмовник прочитав:

"Я, Уомба, син Уітлеса, блазень благородного, народженого вільним Седріка Ротервудського, якого ще називають Саксонським, і я, Гурт, син Беовульфа, свинопас..."

— Ти сказився! — перебив його Фрон-де-Беф.

— Присягаюся святим Лукою,, тут так написано, — відповів храмовник і продовжував читати: — "...Я, Гурт, син Беовульфа, свинопас згаданого Седріка, за

допомогою наших друзів і однодумців, які підтримують нас у цій справі, а саме: доблесного рицаря, якого в народі звать Чорним Рицарем, і хороброго йомена на ім'я Локслі, — заявляємо: ви, Реджінальде Фрон-де-Бефе, і ваші спільники, ким би вони не були, без жодної причини і попередження злочинно захопили нашого лорда й господаря, згаданого Седріка, а також благородну, народжену вільною леді Ровену та сера Ательстана Конінгсбургського та їхніх коней і мулів, а також їхніх вільних слуг і ще кріпаків, що належать їм від народження, а також єврея на ім'я Ісак з Йорку з донькою. Усі ці чесні люди зі слугами, кіньми й мулами та згаданими вище євреєм з донькою і всіма речами, що їм належать, — вірні піддані його королівської величності — подорожували королівським шляхом. Тому ми вимагаємо, щоб усі згадані особи, а саме: Седрік Ротервудський, леді Ровена, Ательстан Конінгсбургський разом зі слугами і рабами, кіньми і мулами, а також згаданий єврей з донькою й речами, що їм належать, були протягом години після отримання цього повідомлення звільнені й передані нам або нашим уповноваженим цілими й неушкодженими. У протилежному випадку ми оголошуємо вас розбійниками і зрадниками, будемо битися з вами різними засобами і докладемо усіх зусиль, щоб знищити вас. Хай Бог не покидає вас! Підписано нами у переддень свята святого Вітольда під великим дубом на Хартхільському шляху. Написано святим чоловіком, вірним Богові, Богородиці й святому Дунстану у Копмакхерстській каплиці".

Під цим документом стояли підписи. Першим — малюнок півнячої голови з гребенем, а під ним написано, що ці каракулі є підписом Уомби, сина Уітлеса. Під цією поважною емблемою стояв хрест, знак Гурта, сина Беовульфа. Потім великими жирними літерами були написані слова "Чорний Рицар", на завершення була акуратно намальована стріла як підпис йомена Локслі.

Рицарі здивовано мовчки перезирнулися, абсолютно не розуміючи, що все це мало означати. Першим порушив мовчанку де Брасі, голосно розреготавшись, потім до нього приєднався храмовник. Але Фрон-де-Беф був роздратований їхнім недоречним сміхом.

— Я попереджаю вас, — сказав він, — ваші веселощі невчасні, краще подумайте, як поводитися за даних обставин.

— Фрон-де-Беф ще не прийшов до тями після недавньої поразки, — сказав де Брасі, — він злякався виклику, хоч прислали його блазень і свинопас.

— Присягаюся святим Миколаєм, — відповів Фрон-де-Беф, — хотів би я, щоб лише ти відповідав за цю пригоду, де Брасі. Ці нахаби не наважились би діяти так відверто зухвало, якби за ними не стояла якась вагома підтримка. Тут у лісах досить розбійників, які невдоволені тим, що я суворо охороняю королівських оленів. Варто мені було одного разу впійманого на гарячому браконьєра прив'язати до рогів дикого оленя, який за декілька хвилин роздер його на шматки, як на мене посипалося більше стріл, ніж в мішень на вчорашньому турнірі в Ешбі... Послухай-но, хлопче, — додав він, звертаючись до одного із слуг, — ти послав когось взнати, скільки їх?

— В лісі зібралося десь близько двохсот людей, — відповів слуга.

— Оце так справи! — вигукнув Фрон-де-Беф. — От що вийшло з того, що я дозволив

скористатися моїм замком людям, які не вміють тихцем залагоджувати свої справи. Дуже потрібно було ворухити це осине гніздо.

— Осиного? — запитав де Брасі. — Та вони швидше трутні без жала, банда лінивих негідників, що повтікали в ліс і крадуть оленів замість того, щоб чесно заробляти свій хліб.

— Трутні, що не мають жала? — заперечив Фрон-де-Беф. — Та вони озброєні довжелезними гострими списами і стріляють дуже влучно.

— Як вам не соромно, рицарю! — вигукнув храмовник. — Давайте зберемо своїх людей і нападємо на них першими. Один рицар, навіть один озброєний воїн подолає двадцятьох селяноків.

— Навіть більше! — додав де Брасі. — Просто шкода витратити на них списи.

— Це так, — відповів Фрон-де-Беф. — Краще б це були турки чи маври, храмовнику, або боягузливі французькі селяни, доблесний де Брасі, але це всього лише англійські йомени, проти яких ми не маємо переваг, хіба що зброю і коней, які не дуже допоможуть нам у лісі. Нападати кажеш? Та в нас ледве вистачить людей, щоб захистити замок. Мої кращі люди в Йорку, ваші також, де Брасі, отже, маємо не більше двадцяти, не рахуючи тих, що брали участь у цій безглуздій витівці.

— Ти не боїшся, — запитав храмовник, — що вони наважаться атакувати замок?

— Ні, Бріане, — відповів барон. — У цих розбійників дійсно сміливий ватажок. Але без машин для облоги, драбин і досвідчених командирів замок вони не візьмуть.

— Розішли гінців по сусідах, — сказав храмовник, — нехай зберуть своїх людей і йдуть на допомогу трьом рицарям, яких блазень, свинопас і їхні друзі оточили в замку Фрон-де-Бефа.

— Жартуєте, рицарю, — відповів барон. — До кого я можу послати? Мальвуазен зі своїми людьми в Йорку, інші мої союзники також там. Я б теж був там, якби не ця клята вигадка.

— Тоді відклич наших людей з Йорку, — сказав де Брасі. — Якщо ці бандити встоять, побачивши моє знамено і моїх воїнів, я визнаю їх найхоробрішими розбійниками зі всіх, які коли-небудь водилися у цих лісах.

— А хто туди поїде? — запитав Фрон-де-Беф. — Адже вони поставлять засідки на всіх стежках і відберуть у посланця наше повідомлення. Ось що я надумав, — додав він. — Храмовнику, ти вмієш писати... Я спробую знайти письмове приладдя мого капелана; він вмер минулого року на Різдво. А ти, храмовнику, даси відповідь на цей нахабний виклик.

— Я волів би зробити це мечем, а не пером, — сказав Буа-Гільбер, — та нехай буде так.

Отже, він сів за стіл і склав таку відповідь французькою мовою: "Сер Релжінальд Фрон-де-Беф та його благородні союзники і спільники не приймають виклику від рабів, кріпаків і розбійників. Якщо ж трій, хто називає себе Чорним Рицарем, дійсно має честь бути рицарем, то, принизивши себе зв'язком із цими людьми, він її втратив, а тому не має права кидати виклик людям благородним. Ми дійсно захопили полонених і з

християнської любові просимо прислати священника, щоб ті могли висповідатися перед смертю. Ці полонені будуть страчені ще сьогодні до полудня, а їхні голови виставлені на мурах замку, щоб ті, хто збирається їх врятувати, знали, як ми мало зважаємо на них".

Цього листа слуга передав гінцю, який чекав за воротами.

Йомен, що виконував цю почесну місію, повернувся до штабу союзників, розташованого під великим дубом на відстані трьох польотів стріли від замку. Тут Уомба, Гурт та їхні спільники: Чорний Рицар, Локслі і веселий монах-пустельник — з нетерпінням чекали на відповідь. Неподалік від них розташувалося багато сміливих лісових хлопців, зелений одяг і обвітрені обличчя яких говорили самі за себе. Їх зібралось уже більше двохсот, а допомога ще прибувала. Ватажки відрізнялися від рядових воїнів тільки пером у капелюсі, а одяг, зброя і оснащення були у всіх однакові.

Окрім цих загонів, на допомогу поспішали сакси з навколишніх селищ, а також кріпаки та слуги Седріка, щоб врятувати господаря. Тільки дехто з них мав зброю, решта збиралася послуговуватися рогатинами, косами, ланцюгами та іншим знаряддям, оскільки нормани, як і всі завойовники, забороняли переможеним саксонцям тримати в себе мечі і списи. Тому мешканці замку боялися не стільки зброї, скільки великої чисельності й завзяття цих помічників, сповнених рішучості довести до переможного кінця справедливую справу.

Відповідь, написану храмовником, віддали монахові, щоб він роз'яснив її зміст.

— Присягаюся святим Дунстаном, — сказав достойний церковник, я не можу пояснити вам, що тут написано. Навіть не знаю, чи це французька, чи арабська, я з ними однаково незнайомий.

Він передав листа Гуртові, який також сумно похитав головою і віддав його Уомбі. Той подивився на всі чотири кутки папірця, вдаючи ніби розумів зміст, і протягнув його Локслі.

— Якби довгі літери означали лук, а короткі — стріли, я б щось зрозумів, — відповів той, — а так зміст для мене такий же недосяжний, як олень на відстані двадцяти миль.

— Тоді доведеться мені бути читцем, — сказав Чорний Рицар і, взявши листа з рук Локслі, спершу прочитав його мовчки, а потім передав зміст саксонською.

— Стратити благородного Седріка! — вигукнув Уомба. — Ти, помиляєшся, рицарю!

— Ні, мій достойний друже, — відповів рицар. — Я передав слово в слово все, що тут написано.

— Тоді, присягаюся святим Томасом Кентерберійським, — вигукнув Гурт, — ми захопимо замок, навіть якщо нам доведеться валити його голими руками!

— А ми й не маємо іншого знаряддя, — відповів Уомба, — але навряд чи мої руки зможуть валити мур.

— Вони пишуть це, щоб виграти час, — сказав Локслі, — але не наслідують вчинити злочин, який суворо карається.

— Добре було б, — сказав Чорний Рицар, — якби хтось примудрився пробратися в замок і дізнатися, що там відбувається. Мені здається, що, оскільки вони вимагають

священика, це міг би зробити святий отець пустельник. Він виконав би свій священний обов'язок, і одночасно дістав для нас важливі відомості.

— Хай чума здолає тебе і твою пораду! — вигукнув благочестивий монах. — Я ж казав тобі, Ліній Рицарю, що, коли знімаю рясу, я скидаю разом з нею свою святість, свій чин і навіть свою латину. У зеленому камзолі мені легше вбити двадцять оленів, ніж вислухати одну сповідь.

— Тоді боюсь, — сказав Чорний Рицар, — що між нами немає більше нікого, хто міг би на цей час взяти на себе місію сповідника. Всі подивились один на одного і промовчали.

— Бачу, — сказав Уомба, — що дурень і тепер має бути дурнем, підставити свою шию там, де розумні утримуються. Мусите знати, друзі, що до того, як надягнути костюм блазня, я носив грубий сільський одяг, навіть готувався стати монахом, доки щось не вдарило мені в голову і я не став дурнем! Сподіваюся, що, вдягнувши чернечу рясу, я перейму разом з нею чин, святість і знання, сховані у її капюшоні, і переконливо зіграю перед нашим достойним господарем і його друзями у нещасті роль священика.

— Ти думаєш він здатний це зробити? — запитав Чорний Рицар у Ґурта. — Не знаю, — відповів Ґурт. — Але якщо виявиться нездатним, то це перший випадок, коли його розум не поспішить на допомогу його дурості.

— Тоді вдягни рясу, друже, — промовив рицар, — і нехай твій господар повідомить нам все, що знає про ситуацію в замку. Там, ймовірно, незначна кількість людей, тому швидкий і несподіваний напад може бути успішним. Отже, час летить. Поспішай!

— А тим часом, — сказав Локслі, — ми оточимо замок, щоб і муха не могла вилетіти з нього непомітно. Тож, друже, — додав він, звертаючись до Уомби. — можеш запевнити цих злодіїв, що за страждання, заподіяні їхнім в'язням, вони заплатять Ціною власної крові.

— Рах vobiscum! — сказав Уомба, вживаючись в образ. Сказавши це, він прибрав урочистого й статечного вигляду і поважною ходою рушив виконувати свою місію.

Коли блазень, одягнений в рясу священика, підперезану мотузкою, прийшов до воріт замку Реджінальда Фрон-де-Бефа, вартовий запитав його ім'я і в якій справі він прийшов.

— Рах vobiscum! — відповів блазень. — Я бідний монах з ордену святого Франциска і прийшов втішити нещасних в'язнів, яких утримують у замку.

— Ти сміливий монах, — відповів вартовий, — оскільки наважився прийти сюди. За останні двадцять років сюди не сунув носа жоден святоша з вашої братії, за винятком нашого п'яного сповідника.

— Тож прошу тебе, сповісти про мене господареві замку, — відповів прибулий. — Запевняю, що він сприйме це повідомлення приязно.

— Дай Боже, — сказав вартовий, — але, якщо ти зробиш хоча б крок у час моєї відсутності, то переконаєшся, що твоя сіра ряса — поганий захист від стріл, якими полюють на сірих гусей".

Після цієї загрози він вийшов зі сторожової башти і пішов до головної зали замку з повідомленням про те, що за воротами стоїть якийсь монах і вимагає, щоб його пустили. Дуже здивувавшись, він почув у відповідь наказ негайно пропустити прибулого. Виконуючи волю господаря, вартовий без зайвих запитань пустив Уомбу.

Легковажна самовпевненість, з якою Уомба погодився виконати таку небезпечну місію, полишила його, коли він опинився віч-на-віч з грізним Реджінальдом Фрон-де-Бефом, і його "Рах vobiscum" прозвучало далеко не так голосно й переконливо, як раніше. Але Фрон-де-Беф звик до того, що люди будь-якого стану тремтіли в його присутності, тому несміливість монаха не викликала у нього підозри.

— Хто ти і звідки прийшов, отче? — запитав він.

— Рах vobiscum! — повторив блазень. — Я смиренний слуга святого Франциска, проходив цими лісами і потрапив до рук розбійників, вони й прислали мене сюди в замок, щоб я виконав свій священний обов'язок, вислухавши останню волю двох людей, засуджених вашим справедливим судом.

— Добре, — відповів Фрон-де-Беф. — А скажи мені, отче, скільки тих бандитів зібралося біля замку?

— Вельмишановний бароне, — відповів блазень, — ім'я їм легіон.

— Скажи мені простою людською мовою, скільки їх, інакше твоя ряса не захистить тебе від мого гніву.

— На жаль, — відповів удаваний монах, — я перелякався. Але думаю, що їх всього, йоменів і мужиків, найменше п'ятсот.

— Що? — вигукнув храмовник, який увійшов до зали. — Так багато ос? Час знищити цю шкідливу зграю. — І, відвівши Фрон-де-Бефа вбік, запитав:

— Ти знаєш цього священика?

— Він тут чужинець із якогось віддаленого монастиря, — сказав Фрон-де-Беф. — Я його не знаю.

— Тоді не говори при ньому надто багато, — сказав храмовник. — Відішли його з письмовим наказом до загону де Брасі, щоб негайно вирушали на допомогу своєму командирові. Тим часом, щоб цей монах нічого не запідозрив, нехай іде до тих саксонських свиней і готує їх до смерті.

— Хай буде так, — сказав Фрон-де-Беф, і наказав одному із слуг відвести Уомбу до приміщення, де утримувались Седрік і Ательстан.

Під час перебування у полоні гнів Седріка не зменшився, а ще більше розпалився. Він ходив взад і вперед з виглядом людини, готової кинутися на ворога або взяти штурмом оточене місто, іноді щось вигукуючи до себе, часом звертаючись до Ательстана, який досить спокійно очікував вирішення їхньої долі, переварюючи щедрий обід, що їм принесли, і не дуже цікавившись тим, чи довго продовжуватиметься ув'язнення, оскільки він був певен, що все колись закінчується.

— Рах vobiscum, — сказав блазень, увійшовши до зали. — Нехай благословлять вас святий Дунстан, святий Денис і всі інші можливі святі.

— Заходь, — відповів Седрік. — З яким наміром ти прийшов сюди?

— Я прийшов приготувати вас до смерті, — відповів Уомба.

— Неможливо! — вигукнув Седрік. — Хоч які вони зухвалі й жорстокі, вони не наважаться на такий відвертий злочин!

— На жаль, це так, — сказав блазень, — стримати їх, звертаючись до їхньої гуманності, однаково, що намагатися зупинити дикого коня шовковою вуздечкою. Тому згадай, благородний Седріку, і ти також, відважний Ательстану.

— Благородний Седріку, — сказав Ательстан, — не втрачай цієї нагоди. Звільнившись, ти зможеш підняти друзів, щоб врятувати нас, якщо ж залишишся тут, ми всі загинемо.

— А чи є якась можливість організувати порятунок за мурами? — запитав Седрік, дивлячись на Уомбу.

— Чи є можливість! — вигукнув той. — Знай, що одягнувши мою рясу, ти станеш майже генералом. За мурами цього замку чекають біля п'ятисот воїнів, і ще сьогодні вранці я був одним із командирів. Мій ковпак був шоломом, а палиця — жезлом. Тож подивимось, як вони скористаються тим, що виміняли мудру людину на дурня. Боюся, щоб вони не втратили хоробрості, ставши надто розсудливими. Отже, прощай, господарю, та не ображай бідного Гурта і його Фенгса, а в майбутньому повісь мій блазенський ковпак у холі Ротервуду в пам'ять про те, що я віддав життя за господаря, як вірний... дурень!

Останні слова він виголосив напівжартома, напівсерйозно. На очах у Седріка блищали сльози.

Переказ:

Обмінявшись одягом з Уомбою, Седрік непомітно вибрався із замку.

Зустрівши Чорного Лицаря і Локслі, Седрік сказав, що помітив слабе місце в обороні замку. Це були північні ворота, які погано охоронялися. Локслі вирішив наступати на замок. За допомогою драбини найвправніші серед розбійників Локслі перебралися через мури замку, відкрили ворота. Таким чином, нижній рівень замку був узятий.

Але Фрон-де-Беф не хотів потерпіти поразку.

Під час спроби підло напасти на Чорного Лицаря він був смертельно поранений.

Під час битви підпалили замок, вогонь швидко поширювався, і барон Реджінальд Фрон-де-Беф, опинившись у вогняній пастці, загинув у передсмертній агонії. Пізніше і Моріс де Брасі здався на користь лицаря-переможця.

Бріан де Буа-Гільбер бачив, що замок довго не протримається, тому, забравши Ребекку, ганебно втік до монастиря Святого Храму.

Замок був взятий. Як палаючий смолоскип, він згоряв на тлі вечора...

Нещасний батько Ісак вирушає до монастиря Святого Храму, маючи надію викупити доньку Ребекку, але на щастя, до монастиря прибуває grosмейстер, голова Ордену Храму, який випадково перехоплює листа Ісака, в якому той пропонує храмовникові викуп. Розлючений зрадою чернечим обітницям Тріана де Буа-Гільбера, grosмейстер починає судовий процес. Але друзі-ченці вигороджують храмовника,

стверджуючи, що єврейка-чаклунка причарувала Тріана де Буа-Гільбера. Реберці загрожує смерть. Останній раз Бріан де Буа-Гільбер пропонує дівчині втечу з ним, але Ребекка відмовляється.

Тим часом Чорний Рицар та Уомба відправилися на похорон Ательстана, який загинув у битві з сером Бріаном.

Але, насправді, Ательстан дивом уцілів, бо удар противника він заблокував палицею, а розвернувшись, отримав по голові ще удар, тільки не лезом, а плазом, тому й лише втратив свідомість.

Настав день суду Верховного Храму. Всі очікували виходу grosмейстера2...

Цитата:

Нарешті підйомний міст опустився, ворота відчинилися, і з замку виїхав рицар із прапором ордену. Перед ним їхало шестеро трубачів, два рицарі-прецептори й останнім — grosмейстер на чудовому коні. За ним їхав Бріан де Буа-Гільбер у повному спорядженні, але без списа, щита і меча, їх несли услід за Ним два зброєносці. Його обличчя, частково прикрите величезним пером, що спускалося з шолома, відображало шалену боротьбу між пристрастю і нерішучістю. Він був дуже блідий, ніби не спав кілька ночей. Однак сидів на коні вправно, як і належало кращому рицареві ордену храмовників. Загалом вигляд у нього був величний і урочистий. Але щось у його смаглявому обличчі змушувало тих, хто уважно слідкував за подіями, відвертати очі від його постаті.

За ним їхали інші рицарі-храмовники у супроводі зброєносців і пажів, усі вони були в чорному. Потім ішла охорона, також у чорному одязі, а між ними повільно, але без жодних ознак страху, йшла Ребекка. З неї познімали усі прикраси, щоб вона не приховала в них якогось сатанинського амулета, з допомогою якого диявол позбавляє свої жертви можливості визнати провину навіть під тортурами. Проста біла сукня з грубої тканини замінила її східний одяг. Але трималася вона так спокійно і з такою гідністю, що, дивлячись на неї, навіть найзапекліші фанатики не могли не жалкувати, що така прекрасна істота стала вмістилищем зла, найманкою самого диявола.

Досягнувши арени, ця урочиста процесія обійшла її по колу справа наліво і зупинилася. Grosмейстер і ті, хто його супроводжував, за винятком Бріана де Буа-Гільбера, спішилися. Нещасну Ребекку відвели до чорного крісла, що стояло поруч з купою хмизу. Побачивши місце, де вона мала померти страшною смертю, дівчина здригнулася і на мить заплющила очі. Губи її рухалися, хоч жодного слова не було чути. За хвилину вона розплющила очі, ще раз подивилася на купу хмизу, ніби хотіла звикнути до неї, і відвернулася.

Тим часом grosмейстер зайняв своє місце. Коли всі інші рицарі посідали, під гучні звуки сурм було оголошено про початок суду. Мальвуазен вийшов наперед і поклав рукавичку Ребекки, як знак виклику, до ніг grosмейстера.

— Доблесний владико і преподобний отче, — промовив він. — Ось тут ви бачите славного рицаря Бріана де Буа-Гільбера, прецегітора ордену святого Храму. Отримавши знак виклику, який я кладу до ваших ніг, він готовий виконати свій

обов'язок і зробити все можливе, аби в битві довести, що дівчина-єврейка на ім'я Ребекка — дійсно заслуговує на кару, визначену для неї в статусі нашого священного ордену, і мусить померти як чаклунка. Він готовий до бою, якщо буде ваша воля розпочати його.

— Чи поклявся він, — запитав grosмейстер, — що захищатиме справедливу і почесну справу? Принесіть розп'яття й аналой.

— Преподобний отче, — сказав Мальвуазен, — наш брат вже поклявся. До того ж, він міг і не робити цього, оскільки звинувачена не християнка.

Це пояснення цілком задовольнило grosмейстера на радість Мальвуазена, оскільки той передбачав, що Бріан де Буа-Гільбер міг відмовитися виголошувати цю клятву перед присутніми. Тож, коли всі формальності було виконано, grosмейстер наказав герольдові вийти наперед і почати виконувати свої обов'язки. Зазвучали сурми і, виступивши вперед, герольд голосно оголосив:

— Слухайте, слухайте, слухайте! Ось тут перед вами доблесний рицар, сер Бріан де Буа-Гільбер, готовий битися з будь-яким вільнонародженим рицарем, що захищатиме присутню тут Ребекку за наданим їй правом виставити замість себе воїна-захисника. Якщо такий рицар з'явиться, grosмейстер гарантує йому справедливе суддівство, неупереджений вибір позиції відносно сонця й вітру і всі інші умови, що сприятимуть чесному перебігові двобою.

Знову протрубили сурми, і кілька хвилин тривала тиша.

— Ніхто не з'явився захищати звинувачену, — промовив grosмейстер. Герольде, підійди і запитай, чи вона чекає когось, хто вийде на бій.

Герольд підійшов до крісла, в якому сиділа Ребекка, але раптом Буа-Гільбер також повернув коня і, незважаючи на відчайдушні намагання Мальвуазена затримати його, опинився поруч з нею одночасно з герольдом.

Герольд звернувся до Ребекки зі словами:

— Дівчино, преподобний grosмейстер хоче почути, чи ти чекаєш захисника, який згоден відстоювати твою справу в чесному бою, чи погоджуєшся з висунутим тобі звинуваченням і готова прийняти заслужену кару.

— Скажи grosмейстерові, — відповіла Ребекка, — що я наполягаю на своїй безвинності і не погоджуюся зі звинуваченням. Скажи йому також, що прошу його відкласти час покарання, на скільки це дозволяють правила. Можливо, Бог, який все може, пошле мені визволителя. Коли ж пройде цей час, збудеться його священна воля.

Герольд пішов передати grosмейстерові її слова.

— Боже борони, — промовив Лукас Бомануар, — щоб хтось, будь-то жид чи язичник, міг звинуватити нас у несправедливості. Почекаємо, поки сонце поверне на захід, можливо, з'явиться захисник цієї нещасної жінки. Коли скінчиться день, нехай готується до смерті.

Герольд передав слова grosмейстера Ребецці, вона хитнула головою, схрестила руки на грудях і подивилася на небо, ніби дійсно чекаючи допомоги звідти, оскільки вже не сподівалася отримати її на землі. Раптом просто над вухом вона почула голос

Буа-Гільбера. Він говорив пошепки, але дівчина добре чула його слова.

— Ребекко, ти чуєш мене?

— Я не хочу слухати тебе, жорстокий, безсердечний рицарю, — відповіла нещасна.

— Але ти розумієш мої слова? — наполягав він. — Тому що я сам боюся свого голосу. Не розумію, навіщо вони привели нас сюди, і що на нас чекає. Ця арена, це крісло, цей хмиз... Я знаю, для чого вони, але не вірю, що це реальність, — це якесь страшне марення, якого не сприймає мій розум.

— А я все бачу і розумію, — відповіла Ребекка, — знай, що цей хмиз спалахне і спалить моє земне тіло перед тим, як я перейду у кращий світ.

— Усе це, Ребекко, пусті примари. Послухай мене, ти ще можеш бути щасливою тут, на землі. Сідай позад мене на коня, він ще ніколи не зраджував свого вершника. Сідай, за годину ці звинувачення і переслідування залишаться далеко позаду нас, перед нами відкриється новий світ, для тебе — розваг, для мене — слави. Нехай звинувачують, нехай викреслять ім'я Буа-Гільбера зі списку рабів Церкви, мені байдуже, я зневажаю їх. Я кров'ю змию будь-які плями на моєму гербовому щиті!

— Храмовнику, — зупинила його Ребекка, — ти не можеш ні на волосок відкласти те, що чекає на мене. Мене оточують ненависники, а ти — один з найбільших моїх ворогів. Залиш мене, заради Бога!

Цієї миті до них підійшов Альберт Мальвуазен, занепокоєний їхньою надто довгою розмовою.

— Вона визнала свою провину, — запитав він Буа-Гільбера, — чи все ще рішуче заперечує?

— Вона дійсно рішуча, — відповів Буа-Гільбер.

— Тоді, — сказав Мальвуазен, — ти мусиш від'їхати на своє місце. Тіні стають довшими. Ходімо, доблесний Буа-Гільбере, надіє нашого ордену, в недалекому майбутньому його голова.

Говорячи це, він поклав руку на повід коня Буа-Гільбера, ніби бажаючи відпровадити його на належне місце.

— Віроломний негіднику, зніми руку! — вигукнув Буа-Гільбер і, вирвавши повід з руки Мальвуазена, поїхав на другий кінець арени.

Пройшло вже дві години, а судді все ще дозволяли звинуваченій чекати на свого рятівника. Однак ніхто вже не сподівався, що хтось з'явиться захищати жидівку, звинувачену в чаклунстві. І підбурені Мальвуазеном рицарі почали перешіптуватися, вважаючи, що час, відведений Ребецці, минув. Та цієї миті на полі з'явився вершник, який швидко наближався до арени. Сотні голосів вигукнули: "Захисник! Захисник!" Незважаючи на упередженість і забобони, натовп одногolosно вітав рицаря, який виїхав на арену. Однак, придивившись уважніше, присутні розчаровано зітхнули. Кінь, проскакавши далеку відстань, здавалось, був готовий впасти від втоми, і сам вершник, який сміливо виїхав на арену, ледве тримався в сідлі.

На запитання герольда щодо його звання, імені й мети приїзду невідомий рицар рішуче відповів:

— Я рицар благородного походження і приїхав сюди, щоб виправдати і списом і мечем цю дівчину, Ребекку, доньку Ісака з Йорку, і переконати присутніх, що звинувачення проти неї безпідставне і облудне, а також прилюдно заявити, що Бріан де Буа-Гільбер — зрадник, вбивця і брехун. Тут, на цій арені, я доведу це мечем. Бог, Свята Марія і святий Георгій, захисник усіх рицарів, допоможуть мені.

— Незнайомець повинен спочатку довести, що він справжній рицар з почесної родини, — сказав Мальвуазен. — Рицарі нашого ордену не змагаються з невідомими.

— Моє ім'я, — сказав рицар, знімаючи шолом, — добре відоме, моє походження, Мальвуазене, не гірше від твого. Я — Уїлфрід Айвенго.

— Я не буду битися з тобою зараз, — сказав храмовник глухим голосом. — Нехай загояться твої рани, знайди собі кращого коня і тоді я вважатиму за можливе зустрітися з тобою, щоб вибити з тебе хлоп'яче зухвальство і удавану хоробрість.

— Гордий храмовнику, — відповів Айвенго, — може ти забув, що двічі падав на землю від ударів мого списа? Згадай арену в Акрі. Згадай турнір в Ешбі, пригадай, як вихвалявся в Ротервуді, як заклав свій золотий ланцюг, обіцяючи зустрітися з Уїлфрідом Айвенго, щоб повернути собі честь, заплямовану ним. Якщо ти не будеш битися зі мною зараз, я оголошу тебе, храмовнику боягузом, це почують не тільки члени твого ордену, це буде знати вся Європа.

Буа-Гільбер нерішуче глянув на Ребекку, а потім, повернувшись до Айвенго, гнівно вигукнув:

— Саксонський собако! Бери свій спис і готуйся до смерті, яку сам накликав на себе.

— Чи grosмейстер дозволяє розпочати бій? — запитав Айвенго.

— Я не можу відмовити тобі, — сказав Бомануар, — якщо дівчина не заперечує визнати тебе своїм захисником. Але хотілося б, щоб ти був у кращому стані. Ти завжди був ворогом нашого ордену, та було б більш справедливо, щоб це був чесний поєдинок.

— Ні, зараз і не інакше, — відповів Айвенго. — Це Божий суд, і я віддаю себе на його волю, Ребекко, — звернувся він, під'їхавши до неї, — чи визнаєш мене своїм захисником?

— Так, — сказала вона, — так, я визнаю тебе захисником, якого мені послало Небо. Але ж ні — ні! Твої рани ще не загоїлися. Не бийся з тим зухвалим чоловіком, навіщо тобі тепер помирати?

Але Айвенго уже зайняв свою позицію, опустив шолом і підняв спис. Буа-Гільбер зробив те саме. Застібаючи шолом, його зброєносець зауважив, що смертельно бліде обличчя рицаря раптом спалахнуло.

Герольд, переконавшись, що суперники готові до бою, двічі голосно повторив французькою мовою: "Виконуйте свій обов'язок, доблесні рицарі!" Виголосивши слова, він від'їхав набік і нагадав, що ніхто з присутніх під загрозою смерті не повинен ні словом, ні дією втручатися у поєдинок. Grosмейстер, тримаючи в руці рукавичку Ребекки, вимовив по-французьки: "Починайте!" — і кинув її на арену.

Протрубили сурми, і рицарі на великій швидкості кинулися назустріч один одному.

Стомлений кінь Айвенго і його не менш стомлений вершник, як і слід було очікувати, впали після першої сутички. Усі передбачали такий кінець поєдинку, але, хоч спис Айвенго лише торкнувся щита Буа-Гільбера, той, на подив усіх присутніх, захитався в сідлі і теж впав на землю.

Айвенго, визволившись з-під лежачого коня, скочив на ноги і підняв меч. Та його противник не піднімався. Поставивши ногу йому на груди і приклавши меч до його шиї, Айвенго наказав рицареві здатися або готуватися до смерті. Буа-Гільбер мовчав.

— Не вбивай його, рицарю, — вигукнув grosмейстер, — без сповіді і без відпущення гріхів, не вбивай тіло і душу. Ми визнаємо його переможеним.

Потім він спустився на арену й наказав зняти шолом з переможеного рицаря, який лежав із заплющеними очима. Його обличчя все ще було темно-багряним. Потім очі лежачого раптом розплющилися, хоч погляд залишився тьманим і нерухомим, рум'янець поволі зійшов з обличчя, і воно вкрилося блідою пеленою смерті. Він помер не від меча суперника, а став жертвою власних суперечливих пристрастей.

— Це, дійсно, Божа воля, — промовив grosмейстер, підвівши очі до неба. — Хай же буде воля Твоя!"

Переказ:

Загін вершників на чолі з Річардом I поспішає придушити заколот принца Джона та вбити Буа-Гільбера, але пізно: душа ворога покинула своє тіло.

Король Англії пробачає свого брата Джона. Седрик-саксонець втрачає сподівання на відновлення саксонської королівської династії, проте король Річард завдяки щирості завойовує прихильність Седрика. Норманські та саксонські знаті також знаходять шлях до примирення.

Айвенго невдовзі одружується з Ровеною, а Ребекка разом із батьком Ісаком кидають Англію в пошуках інших земель, більш прихильних до євреїв.

Айвенго — вірний васал короля Річарда, може досягнути високих вершин влади, але передчасна загибель Річарда у Франції перекреслила сподівання лицаря.

[1] Pax vobiscum (лат.) ("пакс вобіскум") - Мир вам!

[2] Grosмейстер — у даному випадку — верховний суддя, Магістр Ордену.

Переклад І. Муращик

Коментар

Своєрідність історичних романів В. Скотта, у тому числі "Айвенго", полягає:

- у сюжеті: історія зображується через долі окремих людей, а історичні факти поєднуються з вигаданими;
- у героях: діють історичні особи та вигадані персонажі, представники різних соціальних класів, вищих і нижчих верств суспільства. Відсутній поділ на позитивних і негативних героїв;
- у конфліктах: історичні конфлікти поєднуються із соціальними, національними, моральними;
- в історичному підході: відображення ходу історичного процесу в русі; зумовленість подій і характерів соціально-історичними умовами;

- в авторській позиції: автор прагне об'єктивного відображення подій, але висловлює свої думки устами ідеалізованих героїв (поєднання реалізму та романтизму);
- у мові: стиль наближено до історичної епохи, проте мова сучасна, але без новітніх зворотів і слів.